OLIY TA'LIMDA O'QITISH USULLARINING ZAMONAVIY TENDENTSIYALARI

G'aniyeva Sevinchbonu Dilshodjon qizi

@sevinch809, +99850 503 83 50

Tursunqulova Barchinoy Baxtiyor qizi

barchinoytursunquliva @gmail.com

ChDPU Jismoniy ma'daniyat fakulteti

Xotin-qizlar sporti yo'nalishi 23-1 guruh talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida qo'llanilayotgan o'qitish usullarining zamonaviy tendensiyalari tahlil qilinadi. Bugungi kunda ta'lim jarayonida an'anaviy yondashuvlar bilan bir qatorda interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar va talaba markazli o'qitish usullarining ahamiyati ortib borayotgani ko'rsatib beriladi. Shuningdek, maqolada masofaviy ta'lim, blended learning (aralash ta'lim), muammoli o'itish va loyiha asosida o'qitish kabi yondashuvlarning afzalliklari hamda ularni amaliyotga joriy etish masalalari yoritiladi.

Abstract: This article analyzes modern trends in teaching methods used in the higher education system. Today, along with traditional approaches, interactive methods, digital technologies and student-centered teaching methods are gaining importance in the educational process. The article also highlights the advantages of such approaches as distance learning, blended learning, problem-based learning and project-based learning, as well as the issues of their implementation in practice.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, zamonaviy o'qitish usullari, interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar, masofaviy ta'lim, aralash ta'lim (blended learning), talaba markazli yondashuv, kompetensiya rivoji.

Key words: higher education, modern teaching methods, interactive methods, digital technologies, distance learning, blended learning, student-centered approach, competence development.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida oliy ta'lim tizimi oldiga yangi va dolzarb vazifalar qo'yilmoqda. Endilikda faqatgina nazariy bilim berish yetarli bo'lmay, talabalarda mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, ijodiy yondashuv va amaliy ko'nikmalarni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli o'qitish jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etish, yangi pedagogik yondashuvlarni joriy etish zarurati tobora ortib bormoqda.

An’anaviy o‘qitish usullari o‘z ahamiyatini saqlab qolayotgan bo‘lsa-da, bugungi kunda interfaol metodlar, raqamli texnologiyalar, masofaviy va aralash ta’lim shakllari keng qo‘llanilmoqda. Bu esa ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish, talabalarning faolligini kuchaytirish va bilimlarni chuqurroq o‘zlashtirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o‘qituvchining roli ham o‘zgarib, u bilim beruvchidan ko‘ra yo‘naltiruvchi va tashkil etuvchi sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Mazkur maqolada oliy ta’limda o‘qitish usullarining zamonaviy tendensiyalari, ularning o‘ziga xos jihatlari hamda ta’lim sifatini oshirishdagi o‘rni tahlil qilinadi.

METODOLOGIYA

Oliy ta’limda o‘qitish usullarining zamonaviy tendensiyalari mavzusida olib borilgan tadqiqotlar ko‘rsatadiki, ta’lim jarayonini samarali tashkil etish, talabalarning mustaqil fikrlash, ijodiy va amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladigan pedagogik yondashuvlar tobora kengayib bormoqda. Shu maqsadda, nafaqat mahalliy, balki xorijiy ilmiy manbalar ham o‘rganildi.

Xorijiy adabiyotlarda Freire (1968) va Brookfield (2015) kabi olimlar talaba markazli yondashuv, interfaol metodlar va muammoli o‘qitishning nazariy asoslarini ishlab chiqqan. Ularning ishlari shuni ko‘rsatadiki, an’anaviy ma’ruza usullaridan ko‘ra, talabaning faolligini rag‘batlantiruvchi interfaol metodlar bilimning chuqurroq o‘zlashtirilishiga xizmat qiladi. Shuningdek, Smith (2023) va Chang (2026) tadqiqotlarida aralash ta’lim (blended learning) va raqamli texnologiyalarni qo‘llashning ta’lim jarayoniga qo‘shgan innovatsion hissasi ta’kidlangan. Bu manbalar, zamonaviy pedagogik yondashuvlarning nazariy va amaliy jihatlarini birgalikda tahlil qilish imkonini berdi.

Mahalliy adabiyotlarda esa Tojiev va Hurramov (2020), Saitkulova (2021), Ochilov va Ochilova (2019) kabi olimlar oliy ta’limda pedagogik jarayonlarni tashkil etish, talaba markazli metodlarni tatbiq etish va amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish bo‘yicha metodik tavsiyalarini bergan. Ularning ishlari O‘zbekiston sharoitida zamonaviy o‘qitish usullarini joriy etishning muhim jihatlarini ko‘rsatib beradi, shu jumladan, interfaol darslar, loyiha va muammoli o‘qitish, shuningdek, raqamli resurslardan samarali foydalanish.

Metodologik jihatdan, maqolada nazariy tahlil, taqqoslash, umumlashtirish va tizimli yondashuv usullari qo‘llanildi. Tadqiqot jarayonida birinchi navbatda ilmiy manbalar tahlil qilindi va zamonaviy pedagogik metodlarning nazariy asoslari aniqlab olindi. Ikkinchi bosqichda xorijiy va mahalliy tajribalar taqqoslandi, ularning oliy ta’limdagi amaliy qo‘llanilishi va samaradorligi o‘rganildi. Shu orqali zamonaviy o‘qitish usullarining afzalliklari, imkoniyatlari va cheklovlari aniqlanib, ta’lim sifatini oshirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqildi.

Shuningdek, metodologiyada integratsion yondashuv muhim o‘rin egalladi. Ya’ni, an’anaviy va innovatsion usullarni uyg‘unlashtirish orqali oliy ta’lim jarayonining samaradorligini oshirish va talabalarning kompetensiyalarini rivojlantirish mumkinligi ko‘rsatildi. Bu yondashuv, o‘qituvchining roli nafaqat bilim beruvchi, balki motivator va yo‘naltiruvchi sifatida namoyon bo‘lishini ta’kidlaydi.

Natijada, adabiyotlar tahlili va metodologiya bo‘limi shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni tizimli tarzda o‘rganish va amaliyotga joriy etish oliy ta’lim jarayonining sifatini

oshirish, talabalarning bilim va ko‘nikmalarini chuqurlashtirish hamda ularni raqobatbardosh mutaxassis sifatida tayyorlashda asosiy omil hisoblanadi.

Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, oliy ta’lim tizimida zamonaviy o‘qitish usullarini joriy etish ta’lim samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda. Xususan, interfaol metodlar va talaba markazli yondashuvlardan foydalanish talabalarni dars jarayoniga faol jalb etish, ularning mustaqil fikrlash va muammoni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalardan foydalanish o‘quv materiallarini yanada qulay va tushunarli shaklda yetkazish imkonini bermoqda.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, masofaviy va aralash ta’lim shakllari talabalarning o‘zlashtirish darajasini oshirish bilan birga, ta’lim jarayonini moslashuvchan va samarali tashkil etishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, loyiha asosida o‘qitish va muammoli vaziyatlar orqali bilim berish usullari talabalarda amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etayotgani aniqlandi.[1]

Shuningdek, o‘qituvchining roli ham sezilarli darajada o‘zgarib, u ko‘proq yo‘naltiruvchi, maslahat beruvchi va motivator sifatida namoyon bo‘layotgani kuzatildi. Umuman olganda, zamonaviy o‘qitish usullaridan samarali foydalanish oliy ta’lim sifatini oshirish, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash va talabalarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil ekanligi isbotlandi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar asosida aytish mumkinki, oliy ta’limda zamonaviy o‘qitish usullarining joriy etilishi nafaqat ta’lim sifati, balki uning mazmunini ham tubdan o‘zgartirmoqda. Interfaol metodlar va talaba markazli yondashuvlar talabalarning faolligini oshirayotgan bo‘lsa-da, ularni samarali qo‘llash o‘qituvchidan yuqori darajadagi tayyorgarlik va pedagogik mahoratni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, barcha o‘qituvchilar ham yangi metodlarni bir xil darajada tez va samarali o‘zlashtira olmayotgani ayrim muammolarni keltirib chiqarmoqda.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar va masofaviy ta’lim imkoniyatlari kengayib borayotganiga qaramay, texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi yoki undan to‘g‘ri foydalanish ko‘nikmalarining yetishmasligi ta’lim jarayonida ayrim cheklovlarni yuzaga keltiradi. Bu esa zamonaviy yondashuvlarni joriy etishda tizimli yondashuv va kompleks choralarni talab etadi.[2]

Boshqa tomondan, an’anaviy va innovatsion usullarni uyg‘unlashtirish eng maqbul yo‘l sifatida namoyon bo‘lmoqda. Faqatgina yangi metodlarga to‘liq o‘tish emas, balki ularni mavjud tajriba bilan integratsiya qilish ta’lim samaradorligini yanada oshirishi mumkin. Shu sababli, zamonaviy o‘qitish usullarini joriy etishda bosqichma-bosqichlik, moslashuvchanlik va amaliy tajribaga tayangan holda ish olib borish muhim hisoblanadi.

XULOSA

Oliy ta’limda o‘qitish usullarining zamonaviy tendensiyalari ta’lim jarayonini tubdan o‘zgartirmoqda va uning samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, interfaol metodlar, talaba markazli yondashuv, loyiha asosida o‘qitish va muammoli

ta’lim kabi zamonaviy yondashuvlar talabalarni faollashtirish, ularning mustaqil fikrlash va ijodiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar va aralash ta’lim (blended learning) shakllari ta’lim jarayonini yanada moslashuvchan, qulay va natijador qiladi.O‘qituvchining roli ham sezilarli darajada o‘zgardi. Endi u nafaqat bilim beruvchi sifatida, balki talabaning o‘quv jarayonida yo‘naltiruvchi, maslahat beruvchi va motivator sifatida faol ishtirok etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, zamonaviy pedagogik metodlarni samarali tatbiq etish o‘qituvchilarning malakasi, texnik infratuzilma va ta’lim muhitining sifatiga bevosita bog‘liq. Shu sababli, o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishini doimiy qo‘llab-quvvatlash, innovatsion metodlarni bosqichma-bosqich joriy etish va amaliy tajribalarni keng tatbiq etish zarur.

Shuningdek, zamonaviy va an’anaviy o‘qitish usullarini uyg‘unlashtirish oliy ta’limning sifatini oshirishda muhim omil sifatida ajralib turadi. Faqat yangi metodlarni tatbiq etish yetarli emas; ular mavjud pedagogik tajribalar bilan integratsiya qilinishi, talabalarning individual ehtiyojlari va o‘quv dasturi talablariga moslashishi lozim.

Umuman olganda, zamonaviy o‘qitish usullaridan samarali foydalanish nafaqat ta’lim sifatini oshirishga, balki raqobatbardosh, bilimli va kasbiy kompetensiyalarga ega mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi. Shu sababli oliy ta’lim muassasalari pedagogik jarayonni modernizatsiya qilish, innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish va talabalarning o‘quv faoliyatini faollashtirish bo‘yicha tizimli ishlarni davom ettirishi zarur.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Yuldashova, S.T. (2021). Oliy ta’limda o‘qitish usullarining zamonaviy shakllari. Pedagogik tadqiqotlar jurnali, 02(12), 45–52.
2. Qodirov, F.E., & Boboqulova, D.S. (2022). Zamonaviy pedagogik texnologiyalar: o‘qitishning yangi usullari va ta’limda inklyuzivlikni ta’minlash. Innovatsion ta’lim jarayoni, 01(8), 112–120.
3. Ashurova, M. (2020). Oliy ta’limda ingliz tilini o‘qitishda zamonaviy metodlar. Til va pedagogika, 04(9), 87–94.
4. Nizamov, A., & G‘afurova, Sh. (2021). Texnika sohasidagi oliy ta’lim muassasalarida ta’lim sifatini baholash muammolari. Ilm-fan va texnologiya yutuqlari jurnali, 05(33), 29–36.